

УДК 371.134:796(07)

Сергій Карасевич,
викладач кафедри
спортивних дисциплін
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

**СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

У статті обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ, яка включає критерії: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-практичний. Мотиваційно-ціннісний критерій визначаємо як комплекс взаємозв'язаних мотивів майбутнього вчителя до роботи, що проявляється в його відносинах, інтересах в педагогічній діяльності, як сформованість цільових орієнтацій до професійної діяльності, як професійна спрямованість на занятті фізкультурно-спортивною діяльністю (мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, рефлексія особистісного зростання). Інтелектуально-пізнавальний критерій характеризується кількістю і якістю засвоєних знань з комплексу навчальних дисциплін (педагогіка, психологія, група спортивних дисциплін тощо), які є необхідними для підготовки студентів до фізкультурно-спортивної діяльності. Діяльнісно-практичний критерій характеризується сформованою системою педагогічних умінь і навичок, які використовуються майбутнім вчителем у фізкультурно-спортивній діяльності. Кожен критерій характеризується відповідними показниками.

Ключові слова: мотиваційно-ціннісний критерій, інтелектуально-пізнавальний критерій, діяльнісно-практичний критерій, майбутні учителі фізичної культури, готовність майбутнього вчителя, фізкультурно-спортивна діяльність.

В статтє обоснована структура готовности будущих учителей физической культуры к физкультурно-спортивной деятельности в ООШ, которая включает критерии: мотивационно-ценностный, интеллектуально-познавательный, деятельно-практический. Мотивационно-ценностный критерий определяем как комплекс взаимосвязанных мотивов будущего учителя к работе, которые проявляются в его отношениях, интересах в педагогической деятельности, как сформированность целевых ориентаций в профессиональной деятельности, как профессиональная направленность на занятия физкультурно-спортивной деятельностью (мотивы, интересы, ценностные ориентации, рефлексия личностного роста). Интеллектуально-познавательный критерий характеризуется количеством и качеством усвоенных знаний комплекса учебных дисциплин, которые необходимы для подготовки студентов к физкультурно-спортивной деятельности. Деятельностно-практический критерий характеризуется сложившейся системой педагогических умений и навыков, которые используются будущим учителем в физкультурно-спортивной деятельности. Каждый критерий характеризуется соответствующими показателями.

Ключевые слова: мотивационно-ценностный критерий, интеллектуально-познавательный критерий, деятельно-практический критерий, будущие учителя физической культуры, готовность будущего учителя, физкультурно-спортивная деятельность.

In the article the structure of readiness of future teachers of physical culture to physical culture and sports activities in school, which includes criteria: motivational-valuable, intellectual-cognitive, activity and practice. Motivational value criterion is defined as a set of interrelated motives of future teachers to work, which is evident in his relationships, interests in pedagogical activity, as the formation of target orientations to professional activities as a professional orientation in the activity sports activities (motives, interests, values, reflection, personal growth). Intellectual-cognitive criterion is characterized by the number and quality of acquired knowledge on the complex of disciplines (education, psychology, group sports, and the like), which are necessary to prepare students for sports activities. Activity and practical criterion is characterized by a system-generated pedagogical skills used by the future teacher in physical training and sport activities. Each criterion is characterized by compliance indicators.

Key words: *motivational value criterion, intellectual-cognitive criterion, activity and practical criterion, the future teacher of physical culture, readiness of future teacher of physical culture and sports activities.*

Постановка проблеми. Зміст будь-якої професії визначається об'єктивними вимогами суспільства. Успіх педагогічної роботи, як вважає О. Юречко, забезпечується знаннями, рівнем рухової підготовленості та особистісними якостями вчителя, які закладаються і формуються під час навчання у ВНЗ [19, с. 40].

В завдання підготовки студентів педагогічного університету, на думку З. Черних, входить: забезпечення студентів теоретичними знаннями, розвиток загальнопедагогічних, методичних умінь, необхідних для ефективного застосування отриманих знань у майбутній професії, розвиток мотивації і особистісних якостей, необхідних для успішного виконання професійних завдань [18, с. 52].

Ці аспекти підготовки майбутнього вчителя дають можливість виокремити і обґрунтувати критерії, які зводяться до того, що вони мають відображати основні закономірності формування особистості, її готовність до діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності розглядали В. Бальсевич, В. Валієва, В. Гульчевська, М. Дьяченко, С. Єремєєв, Л. Іванова, С. Ігнатенко, І. Ісаєв, В. Зінов'єв, Ю. Коваленко, С. Коровін, В. Сластьонін, Л. Сущенко, З. Черних, А. Черноштан, А. Чуб. Науковці у складі готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності виокремлюють мотиваційний та когнітивний критерії.

Метою статті є розкриття структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі.

Викладання основного матеріалу. Критеріями готовності студентів педвузів до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі В. Валієва [4], В. Сластьонін [16] визначають сформованість таких її видів, як:

– психологічна готовність (усвідомлення значущості та необхідності організації і проведення робіт для збереження і зміцнення здоров'я учнів, заповнення дефіциту їх рухової активності, прищеплення їм інтересу і потреби до занять фізичною культурою і спортом);

– науково-теоретична (наявність системи знань в галузі фізичної культури, анатомії, фізіології, медицини, психології та ін., а також науково обґрунтованих знань про методи, форми, завдання, зміст і організацію фізичного виховання школярів);

– практична (сформованість на необхідному і достатньому рівні умінь і навичок, спрямованих на здійснення фізичного виховання дітей) [4, с. 96].

На думку В. Бальсевич, для реалізації потенціалу фізкультурно-спортивної діяльності студентів у майбутній професійній діяльності повинен бути сформований: комплекс знань основ теорії фізичної культури, що визначає оволодіння її цінностями і формує правильне і свідоме ставлення особистості для раціонального розуміння місця, значення і ролі фізкультурно-спортивної діяльності; широкий фонд прикладних рухових умінь і навичок, що мають безпосереднє відношення до процесу професійної освіти; ставлення до здоров'я, тіла, розвитку фізичних якостей, адаптаційних можливостей, особистої і громадської гігієни [3, с. 119].

Отже, переважна більшість науковців у складі готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності виокремлюють мотиваційний та когнітивний критерії.

Ряд авторів М. Віленський [5], С. Єрмеєв [8], С. Коровін [11] до критеріїв готовності студентів до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ відносять крім інших фізичний критерій через: фізичну досконалість особистості, яка визначається розвитком її фізичних і психофізіологічних можливостей, що є основою активної діяльності і вироблення необхідних для цієї діяльності умінь і навичок (фізично-рухову розвиненість основних рухових якостей на рівні нормативних програмних вимог, стан здоров'я та фізичного розвитку відповідно вимогам професійної діяльності, фізичний (руховий) розвиток, фізичну активність, яка залежить від правильної взаємодії організованого виховання і впливу соціального середовища, апаратну складову, яка відображається в оптимальному фізичному розвитку, високому рівні фізичної працездатності і кондиційної підготовленості (основні фізичні якості та пов'язані з ними здібності).

Отже, науковці спрямовують й упорядковують готовність до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ у певну послідовність рухових дій, тобто ступінь розвитку рухових якостей людини: витривалість, сила, швидкість, гнучкість, спритність.

Сучасне уявлення рухової активності не обмежується поняттям основної функції м'язової системи. Її І. Панасюк розглядає як природний фактор біопрогресу, що визначив розвиток організму і забезпечив формування досконалих механізмів його адаптації до навколишнього середовища, а й оптимізацію його життєдіяльності [14].

Згубний вплив малорухливого способу життя студентського віку компенсувати досить легко і доступно. Досить дотримуватися оптимального режиму рухової активності, що позитивно відіб'ється на всіх аспектах здоров'я.

Отже, рухова активність є біологічною потребою, що дозволяє взаємодіяти з навколишнім середовищем, вдосконалюючи форми пристосування і адаптації організму.

Наявність рухової складової «необхідна для якісного виконання прямих обов'язків вчителя фізичної культури, які полягають в знанні та вмінні виконання всіх вправ, тобто необхідна всебічна підготовленість вчителя з видів спорту, передбачених шкільною програмою» [17, с. 61].

Аналіз складових готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності показав, що науковці, зокрема й Л. Зубченко виокремлює три взаємозв'язаних критерії: мотиваційний або особистісний, когнітивний і праксикологічний, що характеризують морально-психологічну, теоретичну і практичну готовність до професійно-педагогічної діяльності [10, с. 96].

Перший аспект відображає міру внутрішньої готовності майбутнього вчителя до даного виду діяльності. Другий і третій – міру зовнішньої

процесуально-діяльнісної форми прояву відповідних характеристик в комплексі й окремо [18, с. 26].

При виділенні критеріїв готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі враховувався потенціал фізкультурно-спортивної діяльності студентів ВНЗ. Відповідно нами виокремлено три критерії: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діялісно-практичний.

Мотиваційно-ціннісний критерій готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі визначаємо як комплекс взаємозв'язаних мотивів майбутнього вчителя до роботи, що проявляється в його відносинах, інтересах в педагогічній діяльності, як сформованість цільових орієнтацій до професійної діяльності, як професійна спрямованість на занятті фізкультурно-спортивною діяльністю (мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, рефлексія особистісного зростання).

Інтелектуально-пізнавальний критерій готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі характеризується кількістю і якістю засвоєних знань з комплексу навчальних дисциплін (педагогіка, психологія, група спортивних дисциплін тощо), які є необхідними для підготовки студентів до фізкультурно-спортивної діяльності.

Діялісно-практичний критерій готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітній школі характеризується сформованою системою педагогічних умінь і навичок, які використовуються майбутнім вчителем у фізкультурно-спортивній діяльності.

Кожному критерію відповідає певна функція, проте загальною для всіх критеріїв готовності студентів до фізкультурно-спортивної діяльності є рефлексивна функція.

В якості системо твірного виділяємо мотиваційно-ціннісний критерій готовності майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ. Він визначає розвиток професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя, активізує і стимулює оволодіння системою необхідних знань, умінь і навичок; безпосередньо впливає на формування його рефлексивних і творчих здібностей [13, с. 71].

Мотиваційно-ціннісний критерій (інтереси, установки, цінності, смисли, потреби) включає позитивне ставлення до діяльності, різноманітні пізнавальні мотиви, індивідуальні потреби, інтереси і схильності студентів, високу особисту зацікавленість, потребу в підвищенні рівня своєї підготовки.

Загальновизнаним є положення, що успіх діяльності залежить від наявності та характеру мотивів цієї діяльності. Будь-яка діяльність здійснюється більш ефективно (продуктивно) і дає більш високі якісні результати, якщо у особистості є сильні мотиви, які викликають бажання діяти активно, долаючи труднощі [12, с. 34].

Фізкультурно-спортивна активність студентів значною мірою залежить від сформованості у них мотивів діяльності (В. Антоненко, С. Бозанова, Г. Віленський, В. Зінов'єв, М. Зубалій, Л. Іващенко, В. Матвеев, О. Петунін, З. Черних). Як підкреслюють дослідники, поза мотиву неможлива жодна діяльність, не реалізуються жодні, навіть засвоєні знання і сформовані вміння.

Мотиви, які спонукають людину займатися спортом включають: безпосередні мотиви спортивної діяльності (потреба в почутті задоволення від прояву м'язової активності, в естетичній насолоді силою, витривалістю, швидкістю, гнучкістю, спритністю, прагнення проявити себе у важких ситуаціях, прагнення домогтися високих результатів, довести свою спортивну майстерність і домогтися перемоги); опосередковані мотиви спортивної діяльності (прагнення стати сильним,

здоровим, прагнення через спортивну діяльність підготувати себе до практичного життя, потреба в заняттях спортом через усвідомлення соціальної важливості спортивної діяльності).

Спираючись на потреби особистості, мотиваційна складова мотиваційно-ціннісного критерію стимулює мотиви доступними засобами, забезпечує ненасильницьке залучення студентів до фізкультурних знань, формування фізкультурних умінь і навичок, створення психологічної установки на здоровий спосіб життя.

Педагогічний словник трактує мотивацію як систему мотивів чи стимулів, які активізують поведінку і діяльність [15, с. 711].

Такими мотиваціями В. Афанасьєв вважає: мотивацію задоволення від відчуттів фізичного і психічного благополуччя; мотивацію реального досягнення переваг здорового способу життя; мотивацію досягнення психо-емоційного комфорту без додаткових засобів стимулювання життєдіяльності [1, с. 95].

Змістовна організація процесу формування мотиваційно-ціннісного критерію готовності до фізкультурно-спортивної діяльності може бути детермінована аксіологічним складником готовності. Цей критерій включає в себе такі професійно-педагогічні цінності: педагогічне спілкування, самовираження в професійно-педагогічній діяльності, професійну етику та ін., які виступають в якості відносно стійких орієнтирів, за якими педагоги співвідносять своє життя і педагогічну діяльність. Вони необхідні людям в якості засобів задоволення їх потреб, інтересів, ідей і мотивів, як норм, мети або ідеалу. Ці цінності становлять єдине ціле і тісно пов'язані з фізичною культурою, оскільки переплітаються з її сферами діяльності, в тому числі і фізкультурно-спортивною. Отже, фізкультурно-спортивну діяльність можна уявити як один із способів реалізації професійно-педагогічних цінностей.

Основою ціннісних орієнтацій особистості на оволодіння цінностями суспільного досвіду є розширення форм суспільної (включаючи фізкультурну) діяльності, активна життєва позиція, єдність суджень в оцінці. Отже, фізкультурно-спортивна діяльність, по-перше, є цінністю для особистості, по-друге, забезпечує формування тих ціннісних орієнтацій, які важливі для високого рівня соціальної адаптації особистості [9, с. 52].

В процесі занять спортом формуються і розвиваються такі ціннісні орієнтації: уявлення про здоров'я як про цінність; спілкування з однолітками і старшими людьми; спортивні вміння як здатність захистити себе й інших; спортивні знання, вміння і досягнення як основа визначення свого місця в житті.

Від сформованості ціннісних орієнтацій особистості в сфері фізкультурно-спортивної діяльності багато в чому залежить, чи буде студент активним в процесі професійної діяльності [8, с. 32].

Отже, система ціннісних орієнтацій, потреб, інтересів, мотивів, є основою мотиваційно-ціннісного критерію готовності майбутнього вчителя до фізкультурно-спортивної діяльності.

Спираючись на вищезазначене конкретизовано показники мотиваційно-ціннісного критерію: націленість на фізкультурно-спортивну діяльність, прагнення до її творчого здійснення; переконання в значимості фізкультурно-спортивної діяльності; інтерес до фізкультурно-спортивної діяльності в школі; потреба в самоосвіті та самовдосконаленні в сфері фізкультурно-спортивної діяльності; віра в можливість досягнення успіху в фізкультурно-спортивній діяльності з учнями загальноосвітньої школи.

В рамках формування інтелектуально-пізнавального критерію забезпечується збагачення майбутнього вчителя знаннями, що розкривають уявлення про фізкультурно-спортивну діяльність як найважливіший засіб зміцнення здоров'я школярів, її зміст, способи використання в життєдіяльності людини.

У професійній підготовці студентів навчальний теоретичний і практичний матеріал з фізичної культури І. Федуліна умовно розподіляє на основний, в процесі освоєння якого всі студенти опановують системою знань, практичних умінь і навичок, і додатковий, пов'язаний з поглибленим освоєнням окремих розділів навчальної програми і обумовлений особливостями занять в різних навчальних відділеннях (основному, спеціальному, спортивному). Вивчення та освоєння основного і додаткового матеріалу в процесі обов'язкових та факультативних занять розраховане на весь період навчання у ВНЗ, що створює сприятливі умови для оволодіння методичними та практичними вміннями і навичками педагогічної діяльності [17, с. 45].

Класифікуючи знання в галузі фізичної культури, В. Бальсевич поділив їх на чотири рівня. Перший рівень включає соціальні та біологічні знання та їх взаємодію в процесі фізичного виховання людини. Другий рівень складають фундаментальні та технологічні аспекти знання про соціальні і біологічні детермінанти процесів освоєння фізкультурних цінностей. Третій і четвертий рівні знань представляються дисциплінами (філософією, соціологією, психологією, педагогікою, фізіологією та ін.) [2].

Отже, змістовні основи інтелектуально-пізнавального критерію готовності майбутнього вчителя до фізкультурно-спортивної діяльності ЗОШ включають в себе професійні знання, які визначаються як сукупність психолого-педагогічних, медико-біологічних, прикладних і технологічних знань.

Освоєння інтелектуально-пізнавального критерію в єдності з практичними вміннями і навичками становить зміст готовності майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності з учнями загальноосвітньої школи. Проте, як зазначає І. Нікулін, освоєння знань має поєднуватися зі створенням умов для стимулювання

пізнавальної активності, оволодіння методами пошуку і використання потрібної інформації, а також методами аналізу дій на основі осмисленого ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності [13, с. 66].

Формування знань у фізичній культурі має відмінні риси, обумовлені своєрідністю завдань фізичного виховання, характером навчально-пізнавальної діяльності, місцем теоретичного матеріалу в структурі і змісті занять фізичними вправами. Своєрідність навчального пізнання в фізичному вихованні відрізняється тим, що джерелом знань є не тільки інформація вчителя, але і сама рухова діяльність учнів: на основі м'язових відчуттів і осмислення результатів виконання фізичних вправ, учень пізнає закономірності рухів, отримує уявлення про вплив вправ на прояв функцій окремих систем організму, переконується в значущості занять. Деякі, абсолютно необхідні для засвоєння рухових дій знання (наприклад, про ступінь нервово-м'язових зусиль при відштовхуванні в бігу та стрибках, про рухові можливості власного організму тощо) можуть бути набуті тільки при виконанні самих дій.

Отже, знання з фізичної культури – це певна система фактів, понять, закономірностей, що лежать в основі правильно організованого фізичного навчання і виховання.

Показниками інтелектуально-пізнавального критерію є: ступінь оволодіння знаннями необхідними для проведення фізкультурно-спортивної роботи в школі, наявність знань з теорії і методики організації занять з фізичного виховання як соціальної системи; методики розвитку рухових якостей, способів їх діагностики та коригування; психолого-педагогічних і фізіологічних особливостей особистості, основних норм дозування фізичного навантаження в ході занять фізичною культурою.

У теорії спорту та педагогіці виділяється ще один аспект – діяльнісний, який є складником діяльнісно-практичного критерію. Суть його полягає в формуванні у особистості вмінь і навичок спортивної

діяльності, що забезпечують взаємодію особистості з товаришами зі спортивного колективу, її адаптацію в групі.

Успіх у педагогічній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, що організує фізкультурно-спортивну роботу, багато в чому залежатиме від ступеня сформованості вмінь.

Всі необхідні вчителю фізичної культури вміння були класифіковані А. Графом по групах за функціями: конструктивна, комунікативна, організаторська і гностична. Конструктивна функція проявляється в: умінні здійснювати відбір фактичного матеріалу відповідно до цілей і завдань позааудиторних заходів, умінні планувати свою діяльність з урахуванням матеріальної бази школи, мікрорайону, інтересів і схильностей учнів, в зв'язку з природними умовами, наявністю майданчиків, парків, стадіонів тощо. – встановлення прямих і непрямих зв'язків з колективом учнів. Для виконання комунікативної функції студент повинен оволодіти такими вміннями: планувати і управляти стосунками учнів, управляти своїми взаєминами з учнями у позанавчальний час, регулювати, направляти і розвивати внутрішньоколективні відносини при роботі фізкультурних клубів, секцій; формувати громадську думку, повідомляти інформацію в процесі взаємодії з учнями, переконувати, доводити. Організаторська функція включає в себе три види умінь: організацію матеріальної бази для проведення навчально-виховної роботи з учнями в позаурочний час, організацію самих учнів, організацію різних форм позанавчальної роботи. До гностичної функції належать такі вміння: навчати учнів визначенню свого фізичного розвитку; спостерігати, аналізувати, робити висновки при проведенні різних позанавчальних заходів; аналізувати методичну та науково-популярну літературу з фізичної культури, спорту і туризму [7, с. 69].

При здійсненні підготовки майбутніх учителів фізичної культури враховувалася значимість комплексу базових спортивних умінь, які, на

наш погляд, є основою ефективного виконання не тільки фізкультурно-спортивної, а й будь-якої іншої діяльності, в тому числі і професійної.

До базових спортивних умінь С. Жумагамбетов відносить: підтягування, згинання-розгинання рук в упорі лежачи, присідання, піднімання ніг до перекладини, координація рухів при виконанні спортивних вправ, біг на короткі, середні і довгі дистанції, стрибки в довжину і висоту, нахили тулуба вперед і назад. Усвідомлення студентом важливості цих умінь для його включення в педагогічний та учнівський колективи, в забезпеченні успіхів в житті, а також володіння ними є важливою умовою ефективною соціальною адаптації [9, с. 86].

Висновки дослідження і перспективи. Показниками сформованості діяльнісно-практичного критерію є наявність умінь і навичок планування, організації, проведення спортивних занять з обраного виду спорту, вміння організувати фізкультурно-спортивну діяльність учнів як на навчальних, тренувальних заняттях так і в ході змагань, вміння володіти прийомами управління їх підготовкою, ступінь сформованості спеціальних рухових умінь та навичок студентів, необхідних для виконання загальнопедагогічних і специфічних функцій вчителя фізичної культури, розвиток фізичних якостей, стан здоров'я.

Отже, структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в ЗОШ включає сформованість критеріїв, якими виступили мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний, діяльнісно-практичний. Кожен критерій характеризується відповідники показниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Афанасьев В. Г. Проблемы целостности в философии и биологии / В. Г. Афанасьев – М. : Мысль, 1969. – 32 с.

2. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и каждого / В. К. Бальсевич – М. : Физкультура и спорт, 1988. – 208 с.
3. Бальсевич В. К. Спортивно ориентированное физическое воспитание: образовательный и социальный аспекты / В. К. Бальсевич, Л. И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 5. – С. 19–22.
4. Валиева В. К. Формирование готовности студентов педвузов к физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе в общеобразовательной школе: дисс. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Валиева Валентина Кузьминична. – Чебоксары, 2006. – 245 с.
5. Виленский М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей: учеб. пособ. / М. Я. Виленский, Р. С. Сафин. – М. : Высшая школа, 1989. – 159 с.
6. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 44 с.
7. Граф А. Г. Повышение эффективности подготовки учителя физического воспитания к организации внешкольной спортивно-массовой работы : дисс. ... кандидата пед. Наук : 13.00.04 / Граф Анатолий Георгиевич. – Ленинград, 1983 – 217 с.
8. Еремеев С. Н. Развитие готовности преподавателя вуза к реализации адаптационного потенциала физкультурно-спортивной деятельности студентов : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Еремеев Семен Николаевич. – Магнитогорск, 2011. – 165 с.
9. Жумагамбетов С. С. Профессиональная адаптация учителя средней общеобразовательной школы в процессе физкультурно-спортивной

- деятельности: дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Жумагамбетов Серик Смагулович. – Магнитогорск, 2004. – 161 с.
10. Зубченко Л. В. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці / Л. В. Зубченко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – № 5. – С. 94 – 98.
 11. Коровин С. С. Методологические и психолого-педагогические предпосылки ППФК / С. С. Коровин – Оренбург : ОГПУ, 1997. – 184 с.
 12. Матвеев В. С. Формирование и развитие мотивации подростков физкультурно-спортивной деятельности использованием интерактивной связи : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Матвеев Валентин Сергеевич. – Краснодар, 2010. – 226 с.
 13. Никулин И. Н. Подготовка будущего учителя к физкультурно-рекреативной деятельности с учащимися общеобразовательной школы : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Никулин Игорь Николаевич. – Белгород, 2000. – 212 с.
 14. Панасюк І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до застосування тренінгів у навчальному процесі загальноосвітньої школи : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Панасюк Ірина Вячеславівна. – Одеса, 2009. – 252 с.
 15. Педагогический словарь: [в 2 т.] / [под ред. И. А. Каирова]. – М. : Академия педагогических наук, 1960. – Т. 1: А – Н. – 776 с.
 16. Сластенин В. А. Педагогика / В. А. Сластенин – М. : Школа-Пресс, 2000. – 512 с.
 17. Федулина И. Р. Подготовка будущих учителей к руководству физкультурно-оздоровительной деятельностью школьников : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Федулина Инна Рифадовна. – Уфа, 2001. – 224 с.

18. Черных З. Н. Формирование профессиональной готовности студентов педагогического вуза в процессе физкультурно-спортивной деятельности : дисс. ... кандидата пед. наук / Черных Зоя Николаевна. – Шуя, 2012. – 162 с.
19. Юречко О. В. Технология интегрированного обучения будущих учителей начальных классов к ведению физкультурно-оздоровительной деятельности : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Юречко Ольга Валентиновна. – Хабаровск, 2002. – 239 с.